

Δύο μαθητές συνομιλούν με τον Μανόλη Αναγνωστάκη

Μια εντελώς διαφορετική συνέντευξη με τον γνωστό ποιητή

Γράφει: Ηρακλής Οικονόμου - 10/03/2016

(πρώτη δημοσίευση: www.toperiodiko.gr/tag/μανόλης-αναγνωστάκης/ - 10/3/2015)

Η ιδέα και η πρωτοβουλία ήταν του συμμαθητή –κι από τότε κολλητού φίλου μου- Αργύρη Παπαστάθη. Η ενθάρρυνση ήρθε από τον καθηγητή Μιχάλη Σιάμο, υπεύθυνο του μαθητικού περιοδικού του σχολείου μας. Και η συνάντηση κανονίστηκε από τον διακεκριμένο μελετητή Γιώργο Ζεβελάκη. Κάπως έτσι, βρεθήκαμε μαζί με τον Αργύρη Παπαστάθη, μαθητές της Α΄ Λυκείου χαμένοι στο διάστημα, να χτυπάμε το κουδούνι του σπιτιού του ποιητή Μανόλη Αναγνωστάκη και της συζύγου του Νόρας Αναγνωστάκη, μια μέρα του Γενάρη του 1994. Ο εξοπλισμός μας; Ένα ημι-διαλυμένο κασετοφωνάκι και μπόλικος νεανικός ενθουσιασμός που επρόκειτο να συναντήσουμε τον τελευταίο των μεγάλων ποιητών.

Τούτη η πρωτόλεια συνέντευξη ξαναβγήκε από το συρτάρι εννιά χρόνια μετά το θάνατο του Μανόλη Αναγνωστάκη – στις 23 Ιουνίου του 2005...

Αρ. Παπ. – Ηρ. Οικ.: Γεννηθήκατε στη Θεσσαλονίκη το 1925. Οι γονείς σας είχαν σχέση με τα γράμματα και τις τέχνες;

Μανόλης Αναγνωστάκης: Όχι πολύ. Δεν είχαν σχέση με τα γράμματα. Δεν υπήρχαν πολλά βιβλία στο σπίτι.

Δεν είχατε βιβλιοθήκη;

Βιβλιοθήκη όχι, αλλά ο πατέρας μου μού αγόραζε πάντοτε βιβλία όταν ήθελα. Κυρίως βιβλία παιδικά του Δημητράκου και του Ελευθερουδάκη, που ήταν καταπληκτικά την εποχή εκείνη.

Ραδιόφωνο είχατε στο σπίτι;

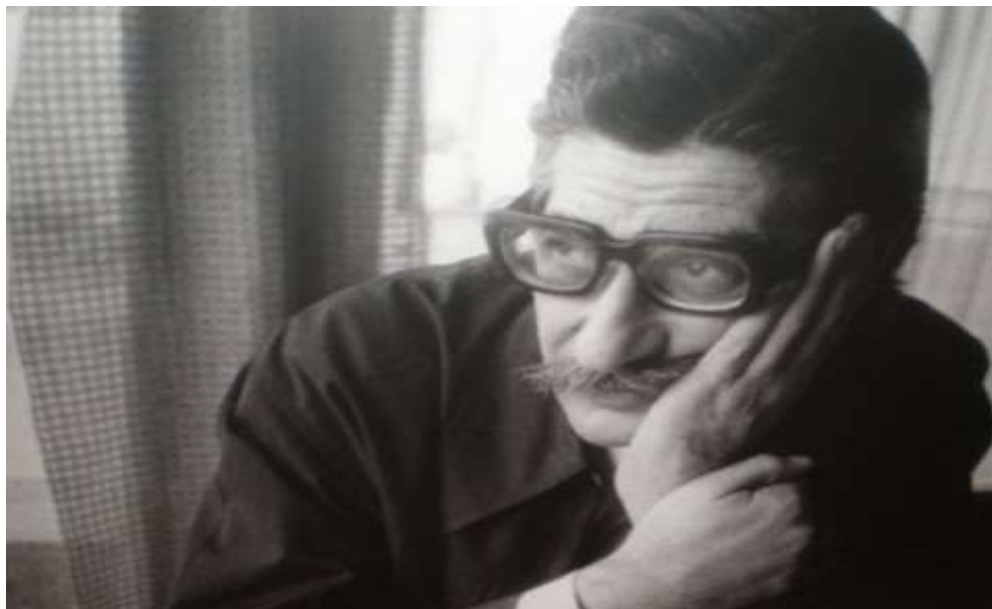
Ραδιόφωνο είχαμε στο σπίτι από πολύ νωρίς. Μια μεγάλη συσκευή ραδιοφώνου, διότι ο πατέρας μου ασχολιόταν με αυτά τα πράγματα.

Ο πατέρας σας ήταν ιατρός;

Ναι.

Τι ακούγατε από το ραδιόφωνο;

Ιδίως ξένους σταθμούς. Ελληνικοί σταθμοί δεν υπήρχαν, ελληνικό πρόγραμμα δεν υπήρχε, εκτός από έναν ιταλικό σταθμό ο οποίος μετέδιδε ελληνικά προγράμματα. Υπήρχε, όμως, ο ιδιωτικός σταθμός του Τσιγκιρίδη.

Στη Θεσσαλονίκη;

Ναι. Ιδιωτικός σταθμός και εξέπεμπε μόνο για τη Θεσσαλονίκη, τα τραγούδια της Θεσσαλονίκης, τα τραγούδια της μόδας της εποχής.

Θα θέλαμε να θυμηθείτε τα παιδικά σας χρόνια. Σε ποιο σχολείο πήγατε; Θυμάστε τους συμμαθητές σας, τους καθηγητές, το κτίριο; Ήταν αυστηρό το σχολείο σας;

Την Α΄ τάξη του Δημοτικού πήγα σε δημόσιο σχολείο, στο πρότυπο της Θεσσαλονίκης, αλλά ήμουνα πολύ μικρός. Ήμουνα πέντε χρονών και δεν μου επέτρεπαν να συνεχίσω. Γι' αυτό πήγα σε ένα ιδιωτικό σχολείο, που ήταν από τα καλά. Ήμουν καλός ... δηλαδή όχι και πολύ καλός στα μαθήματα. Ήμουν πολύ καλός όμως στην έκθεση. Έγραφα καλές εκθέσεις, τις οποίες διαβάζαμε σε όλο το σχολείο. Ήμουν όμως και ανορθόγραφος.

Η καλλιγραφία σας κούραζε;

Η καλλιγραφία με κούραζε πάρα πολύ. Δεν ήμουν ποτέ καλλιγράφος. Πάντα ήμουν κακογράφος και ανορθόγραφος.

Μετά, στο γυμνάσιο;

Στο γυμνάσιο πήγα στο καλύτερο δημόσιο σχολείο της Θεσσαλονίκης, στο Πειραματικό. Τότε είχε μόνο τρεις τάξεις. Είχα καλούς καθηγητές, που αργότερα έγιναν καθηγητές του Πανεπιστημίου. Ο Δελμούζος, ο Τατάκης, και άλλοι.

Οι πληροφορίες μας λένε πως γράφατε εκθέσεις-ποιήματα. Το δέχονταν αυτό οι καθηγητές;

Βεβαίως. Υπήρχαν καλοί καθηγητές οι οποίοι το δέχονταν. Έγραφα εκθέσεις υπό μορφή ποιήματος. Τελείωνα και κατέβαινα κάτω και έπαιζα.

Ξεκινήσατε να γράφετε ποιήματα από μικρός;

Από πολύ μικρός. Είχα ευχέρεια μεγάλη στη στιχουργία και έγραφα διάφορα ποιήματα, χωρίς να έχω διαβάσει τίποτα.

Η διαγωγή σας πώς ήταν;

Τον δεύτερο χρόνο πήρα διαγωγή κοσμία που ήταν βαρύ για την εποχή. Ήθελαν να με διώξουν από το σχολείο. Χάρη σε κάποιους καθηγητές, επειδή ήμουν καλός σε ορισμένα μαθήματα, όπως στην έκθεση και στην ιστορία, παρέμεινα. Οι καθηγητές των θεωρητικών με εκτιμούσαν. Ήμασταν λίγοι μαθητές και όποιος έφευγε από το σχολείο δεν ξαναρχόταν. Ξεκινήσαμε 30 και μείναμε 17.

Διαβάζουμε αναμνήσεις επωνύμων που αναφέρονται στο παρελθόν με ωραία λόγια. Ήταν τόσο ωραία τότε;

Κοιτάζτε, τότε η Θεσσαλονίκη ήταν μικρή. Όλη η Σαλονίκη λιμάνι ήτανε. Κάναμε βόλτες όταν ήμασταν μικροί. Υπήρχαν μεγάλες αλάνες, ακατοίκητοι χώροι οι οποίοι αργότερα χτίστηκαν. Υπήρχαν πολλές συμμορίες παιδιών. Έχω φάει πάρα πολύ ξύλο. Πετροπόλεμος, ... άγρια πράγματα.

Αν έχουμε υπολογίσει καλά, ο πόλεμος του '40 σας βρίσκει στην ηλικία που βρισκόμαστε εμείς τώρα, σε ηλικία 15 χρόνων. Περιμένατε τον πόλεμο; Φοβόσασταν;

Ο πόλεμος είχε αρχίσει έξω ένα χρόνο νωρίτερα, το 1939. Έναν χρόνο ζούσαμε με την απειλή του. Εμείς βέβαια ως νέοι δεν τον υπολογίζαμε πολύ.

Διαβάζατε εφημερίδες, ενημερωνόσασταν;

Εφημερίδες διάβαζα από πολύ μικρός. Πριν από τον Μεταξά ακόμη. Μου επέβαλε να διαβάζω τα κύρια άρθρα ο πατέρας μου.

Πώς αντέδρασε η οικογένειά σας όταν ξέσπασε ο πόλεμος;

Φύγαμε από τη Θεσσαλονίκη την πρώτη ημέρα του πολέμου και πήγαμε στον Πολύγυρο, μια επαρχιακή πόλη στη Χαλκιδική. Ο πατέρας μου είχε επιστρατευτεί. Έμειναν εκεί πολλές οικογένειες. Εγώ ζούσα ελεύθερα. Ήμουν σαν αρχηγός της οικογένειας τότε.

Θελήσατε ποτέ να «πλησιάσετε» τον πόλεμο;

Ναι. Ύστερα από ένα μήνα ήθελα να φύγω. Ξεκίνησα μόνος για τη Θεσσαλονίκη. Με έπιασαν όμως στα μέσα του δρόμου και επειδή ήμουν πολύ μικρός με γύρισαν πίσω. Ήμουν τότε στη νεολαία του Μεταξά. Περνούσαμε πολύ ωραία. Δεν είχαμε σχολείο και ζούσαμε με τις νίκες του πολέμου.

Δημοσιεύσατε το πρώτο σας ποίημα στην εφημερίδα «Νέος Κόσμος», μια αθηναϊκή εφημερίδα που κυκλοφορούσε και στο μέτωπο.

Από τότε είχα αρχίσει να ασχολούμαι με τη λογοτεχνία. Πριν από τον πόλεμο ακόμη, διάβαζα τα περιοδικά που κυκλοφορούσαν, τη «Νέα Εστία», τα «Νεοελληνικά Γράμματα» και έγραφα ποιήματα. Αυτό ήταν και το πρώτο ποίημα που έγραψα για τον πόλεμο.

Πώς νοιώθατε όταν ακούγατε ότι το ποίημά σας το διάβαζαν οι αγωνιστές του μετώπου;

Καταπληκτικά. Έπαιρνα πολλά γράμματα από τον πόλεμο. Είχα θείους, που το μοίραζαν και έλεγαν με καμάρι: «Ο ανιψιός μου το έγραψε αυτό». Ευχαριστιόμουν πάρα πολύ. Θεωρούσα ότι είχα γίνει πια μεγάλος ποιητής.

Από το 1940 ως το 1942 βρισκόσαστε σε μια έντονη περίοδο δημιουργίας. Δημοσιεύετε το πρώτο «λόγιο» ποίημά σας στα «Πειραϊκά Γράμματα». Στέλνετε και πάλι ποίημα από τη Θεσσαλονίκη στην Αθήνα. Αναφέρετε το όνομα «Βασιλειάδης».

Ο Βασιλειάδης ήταν ένας παλιός ρομαντικός ποιητής του 1870, τον οποίο θαύμαζα. Ήταν ποίημα ελαφρώς σατιρικό αυτό που έγραψα τότε. Ήμουν στην τελευταία τάξη του γυμνασίου. Έπαιρνα το περιοδικό στην τάξη και το διάβαζα κάτω από το θρανίο.

Τι έγινε σε αυτά τα δύο χρόνια;

Τον Μάρτιο του 1941 ήρθαμε στην Αθήνα για να αποφύγουμε τους Γερμανούς που έρχονταν. Ο πατέρας μου ήταν στο μέτωπο και μας έστειλε στην Αθήνα. Πήγα στο Γυμνάσιο των Αθηνών που ήταν 100 παιδιά σε κάθε τάξη. Μου άρεσε η Αθήνα πολύ, διότι ήμουν μόνος, ελεύθερος. Το καλοκαίρι γύρισα στη Θεσσαλονίκη. Ήταν ωραία τους πρώτους μήνες. Μετά έπεσε η πείνα. Ήμουν σπίτι κλεισμένος όλη την ημέρα και διάβαζα.

Από πότε άρχισε η πολιτική σας δραστηριότητα;

Άρχισε το 1942. Στη συνοικία που έμενα έγινε η απεργία του 1936. Κι εκεί τα είδα όλα και το μυαλό μου δούλεψε πολύ. Μετά ήρθε η δικτατορία του Μεταξά. Παρασύρθηκα κι εγώ και μπήκα στη νεολαία. Δεν ήμουν ενεργό μέλος αλλά πήγαινα συχνά.

Πώς περάσατε από τη Νεολαία του Μεταξά στην ΕΠΟΝ;

Αυθόρμητα και μέσω διαφόρων φίλων. Η εποχή εκείνη, 1943-44, ήταν η πιο γεμάτη εποχή που υπήρξε. Κάθε ημέρα ήμασταν στον αγώνα. Έγινε η καλύτερη η ζωή, υπήρξε περισσότερο ψωμί και μεγαλύτερη διάθεση για αγώνα. Τον Νοέμβριο του 1942 μπήκα στο πανεπιστήμιο, και μέσα από 'κει συνέχισα.

Ας μιλήσουμε λίγο και για το ποδόσφαιρο. Είστε φίλαθλος, σωστά;

Πάρα πολύ. Πρακτικός φίλαθλος. Πήγαινα κάθε Κυριακή στα ματς.

Πότε πρωτοπήγατε στο γήπεδο; Τι ομάδα ήσασταν;

Στο γήπεδο πήγα σε ηλικία 8 ή 9 χρόνων. Υπήρχαν τότε τοπικά πρωταθλήματα. Ήμουν φανατικός Παοκτσής. Αργότερα, το 1959, έγινα Απόλλων. Ήταν μεγάλη ομάδα ο Απόλλων τη δεκαετία του 1950.

Βλέπετε ποδόσφαιρο στην τηλεόραση;

Βλέπω πολύ, και σήμερα θα δω τον ποδοσφαιρικό αγώνα που θα παίξει η τηλεόραση. Τώρα πια είμαι υπέρ των μικρών ομάδων.

Γιατί;

Διότι πάντοτε αδικούνται.

Κύριε Αναγνωστάκη, φοβάστε τον πόλεμο; Η μαρτυρική πόλη του Σαράγεβο είναι αρκετά κοντά μας.

Ναι, είναι μαρτυρική πόλη το Σαράγεβο. Πήγα πριν από τρία χρόνια, όταν τα πράγματα ήταν καλά και ζούσαν όλοι αρμονικά. Πάρε παράδειγμα τον Μπάγεβιτς, που έχει γυναίκα μουσουλμιάνα. Δεν το ξέρετε αυτό. Οι μουσουλμάνοι που λέμε δεν είναι Τούρκοι, είναι μουσουλμάνοι. Γίνεται μια σφαγή τρομαχτική. Νοιώθω πολύ άσχημα. Υπάρχουν μέσα τα πιο αλήτικα στοιχεία που δυναστεύουν τις πόλεις. Εγώ δεν είμαι ούτε υπέρ των Σέρβων, ούτε υπέρ των μουσουλμάνων, ούτε υπέρ των Κροατών. Είμαι υπέρ όλων.

Ποια θα έπρεπε να είναι η θέση της Ελλάδας;

Θα έπρεπε να μην εμπλακεί καθόλου η Ελλάδα. Να κοιτάξει την ειρήνη στα Βαλκάνια.